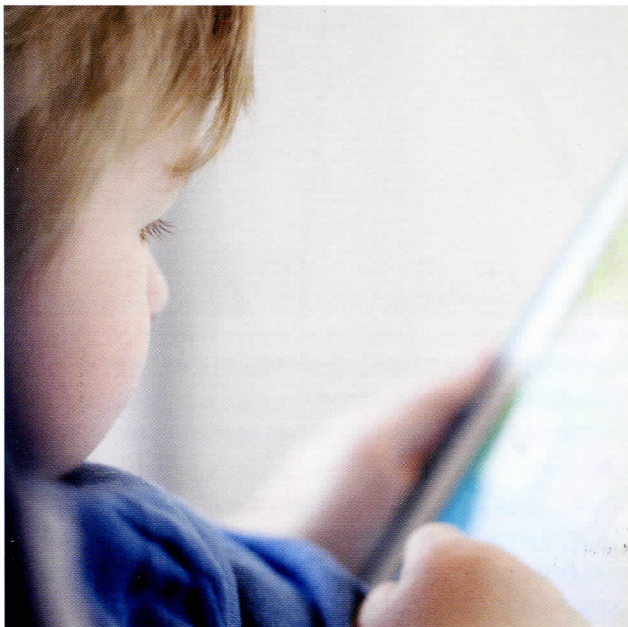

Prentenboekenapps

maken geïntegreerd taalonderwijs mogelijk

door René Berends

Op 5 maart jl. werd de eerste studiedag gehouden van de recent opgerichte Vereniging van Taalspecialisten. Het thema van de dag was 'taalonderwijs 5.0'. Rian Visser, kinderboekenschrijfster, maar vooral bekend om de apps die zij gemaakt heeft, onder andere bij een aantal van haar eigen prentenboeken, verkende in haar lezing de markt van digitale prentenboeken, films, ebooks en apps. De conclusie is dat de multimediale toevoegingen aan prentenboeken mogelijkheden bieden voor het doorbreken van de traditionele scheidslijnen tussen het onderwijs in spreken, luisteren, schrijven en lezen.

Traditionele prentenboeken voorlezen

Prentenboeken zijn er in soorten en maten. Gebruikelijk daarbij is dat de ouder of leraar voorleest en het kind toehoort. Dit voorlezen kan plaatsvinden op de 'meneer Aart'-manier (tekstgericht), maar ook op de 'Paula van Sesamstraat'-manier (lezersgericht). De lezersgerichte manier van voorlezen biedt meer kansen om de scheidslijnen tussen spreken, luisteren, schrijven en lezen te doorbreken.

Prentenboeken zonder tekst vereisen zo'n interactieve manier van voorlezen. Boeken als *Monkie* van Dieter Schubert en *Mollenstad* van Torben Kuhlmann zetten aan tot het gesprek bij de plaatjes. Ook het gebruik van voorleesplaten (*Kamishibai*) of de inzet van attributen bij het voorlezen (bijvoorbeeld het aansteken van een kaarsje in een lantaarntje bij het voorlezen van *Welterusten Kleine Beer*) doen dat.

Herhaald voorlezen en/of het herhaald (laten) vertellen bij de illustraties bevordert de interactie ook. Lezen, praten en luisteren gaan dan als vanzelf in elkaar over.

Webboeken

Steeds meer komen (traditionele) prentenboeken als webboek beschikbaar of zijn er digitale animaties of filmpjes van deze boeken op internet voorhanden. Zo zijn op de sites www.wepboek.nl en www.bereslim.nl een aantal van zulke prentenboeken voor jonge kinderen beschikbaar.

Ook op YouTube, Sesamstraat en SchoolTV zijn verfilmde digitale prentenboeken te vinden. Zoek bijvoorbeeld op YouTube het boek 'Ik wil de maan' van Jonathan Emmett eens op, een digitaal prentenboek dat ook als regulier boek verschenen is. Overigens zijn er ook digitale prentenboeken ontwikkeld, die niet in druk verschenen zijn.

Zonder het fysieke prentenboek te willen vervangen, hebben digitale webboeken wel het voordeel van bewegend beeld, muziek en geluid, maar dragen ze ook het gevaar in zich dat kinderen afgeleid kunnen worden door al die extra prikkels.

Webboeken kunnen overigens receptief gedrag bevorderen. Ze worden dan 'geconsumeerd', alleen bekeken en beluisterd. Ze bieden echter wel mogelijkheden voor interactie en voor (meer) productief taalgebruik, maar daar is meestal wel de leraar of ouder zelf bij nodig.

Webboeken zijn zelden van zichzelf interactief, in de zin dat kinderen zelf het verhaal kunnen aansturen. Het tempo wordt bepaald door de film / animatie, niet door het kind of de (voor)lezer. Even stoppen en herhalen is vaak niet mogelijk of lastig te realiseren.

Webboeken hebben het voordeel dat ze zowel op Windows- en Mac-computers, als op iPhones, iPads, iPods, op tablets en op smartphones te zien zijn, echter niet op e-readers.

E-books

Voor volwassenen zijn veel gewone tekstboeken digitaal beschikbaar als e-book. Ze zijn te koop bij alle digitale winkels, onder andere bij Kobobooks.com. In de meeste gevallen zijn e-books op alle devices te lezen. De e-reader is er echter speciaal voor ontwikkeld.

Bij veel e-readers zijn de lettertypes en lettergroottes van de e-books in te stellen, maar verder kennen de boeken een vaste lay out, precies zoals bij de papieren versies.

Er is een beperkt aantal e-books met video en geluid. Deze zijn met name via

iBooks in de App-store voor iPhones, iPods en iPads te koop. Die combinatie van tekst met video en geluid is voor onderwijsdoeleinden wel interessant.

Ook veel jeugdliteratuur is als e-book verkrijgbaar. Voor prentenboeken is de e-bookvorm echter niet gangbaar.

Interessant voor onderwijsdoeleinden is dat bij e-books teksten zelf gelezen kunnen worden, maar dat teksten ook voorgelezen kunnen worden en dat daarbij de voorleessnelheid instelbaar is.

Apps

Een aantal prentenboeken is als app beschikbaar voor iPad, iPod en iPhone, als ook voor andere tablets en smartphones. Helaas is het aantal Nederlandstalige apps beperkt, omdat de ontwikkeling van apps voor de Nederlandse markt, zonder subsidie, niet rendabel is.

De wel beschikbare apps bieden goede mogelijkheden voor geïntegreerd taalonderwijs.

Als voorbeeld worden twee apps van Rian Visser besproken: 'Timo en het toverboek' en 'Timo en het toverstokje' (gratis app). Kinderen kunnen de verhalen zelf 'lezen' of het verhaal bij de illustraties vertellen. De apps bieden ook de mogelijkheid dat de tekst voorgelezen wordt. Bij Timo en het toverstokje kan de tekst zelf ingesproken worden. Dat is leuk om als ouder of leraar te doen en zo het boek iets persoonlijks mee te geven, maar ook de leerlingen kan de tekst zelf inspreken. Ingesproken teksten zijn vervolgens weer als voorleesstem te gebruiken.

Een ander voordeel van de app boven het papieren prentenboek is dat er meer interactie tussen het boek en de lezer plaatsvindt. Er zijn verschillende animaties met muziek en geluid ingebouwd. Bij Timo en het toverstokje kunnen kinderen die animaties zelf starten door ze aan te klikken.

Ict-toepassingen in het taal-, leesonderwijs

De inzet van apps met (prenten)boeken en het gebruik van de mogelijkheden van de nieuwe devices bieden kansen voor vernieuwend geïntegreerd taalonderwijs. Het gebruik van een app naast de papieren versie van een prentenboek biedt het voordeel dat kinderen het fysieke boek leren kennen, maar daarnaast zelfstandig met de app aan de slag kunnen gaan. De meerwaarde van apps zit dan in de combinatie van de tekst met animaties, geluid en muziek. Apps zijn daardoor interactiever. Van kinderen wordt actie gevraagd. Het verhaal kan zelf voorgelezen, verteld, ingesproken en opgenomen worden.

Dit biedt ook perspectieven voor ouders, die bijvoorbeeld het Nederlands zelf niet voldoende machtig zijn, maar nu samen met hun kind toch met prentenboeken aan de slag kunnen.

Er zijn ook apps, die de mogelijkheid bieden om in het verhaal keuzes in verhaallijnen te maken. *Roodkapje, een sprookje in 3-D* is daarvan een voorbeeld. Welke weg zal Roodkapje door het bos volgen? Die keuzemogelijkheid laat andere verhaallijnen ontstaan. Deze app biedt ook de kans op aanvullende acties. Wat neemt Roodkapje bijvoorbeeld mee in haar mandje?

De combinatie van tekst met animaties, film, geluid, muziek, keuzes en acties heeft ongetwijfeld tot resultaat dat het verhaal door kinderen sneller begrepen kan worden. Bij *Timo en het toverboek* is dat heel duidelijk. Het toverboek mag niet geschud worden, maar als Timo dat wel doet, is het gevolg dat alle voorwerpen door de ruimte vliegen. Dat is in het boek minder duidelijk, maar in de app prachtig gevisualiseerd.

De mogelijkheden van apps vragen er als het ware om dat leerlingen gaan samenwerken. Het gevolg daarvan is dat aan het lezen en beluisteren van het prentenboek toegevoegd wordt het overleggen met elkaar over de inhoud van het boek en over de te maken keuzes.

Verder biedt het werken met apps de mogelijkheid van herhaling en van het werken in eigen tempo.

Een nog niet genoemd voordeel betreft de mogelijkheden die sommige apps bieden om, na het prentenboek (meermalen) gelezen te hebben, met de hoofdfiguren uit het verhaal zelf nieuwe verhalen te maken. Zulke creatieve apps zijn er bijvoorbeeld voor de boekjes over *Aadje piraatje* en van *Nippertje*. Die apps bieden uiteraard de mogelijkheid om het verhaal te lezen of voor te laten lezen, maar vervolgens kunnen de hoofdpersonen uit de verhalen op een eenvoudige manier 'uitgeknipt' worden en voor een ander decor geplaatst worden, waarna er met de figuren uit de verhalen een geheel nieuw verhaal gemaakt kan worden, dat als filmpje opgenomen kan worden.

Receptief lezen en luisteren wordt dan productief vertellen en 'schrijven', als het filmen / opnemen van zulke eigen verhalen of animaties als een genre binnen de steldidactiek gezien moet worden.

Soortgelijke kansen biedt ook de creatieve 'schrijf'-app Puppert Pals. Kinderen kunnen met deze app zelf verhaaltjes maken of naspelen door figuren in een zelf gekozen decor te plaatsen en daar animatiefilmpjes mee te maken. Voor zulke eigen digitale prentenboeken, korte filmpjes en animaties worden zelf verhalen bedacht en opgenomen en ingesproken.

Ebook creator, maar ook iMotion bieden soortgelijke opties.

De besproken mogelijkheden van digitale prentenboeken en creatieve apps bieden kansen voor geïntegreerd taalonderwijs, waarbij lezen en luisteren als vanzelf overgaan in met elkaar spreken en schrijven. Verder is veel van het materiaal uitdagend, de opdrachten creatief en wordt leren een vorm van 'edutainment'. De interactie en leerlingactiviteiten, die bij het werken met deze middelen ontstaat, is belangrijk. 'Making meaning' is in het onderwijs immers belangrijker dan 'taking meaning'.

Websites

www.rianvisser.nl

www.verenigingvantaalspecialisten.nl

www.zappelin.nl